

Potporno i simptomatsko liječenje onkološkog bolesnika Paliјativna skrb

dr. Marijo Boban

Bol

- Iskustvo pojave umjerene do intenzivne boli ima trećina onkoloških bolesnika koji su u fazi aktivnog liječenja te 60-90% onih sa uznapređovalom bolešću

- Najčešće uzrokovana direktnim širenjem tumora
- Može je uzrokovati i samo liječenje osnovne bolesti npr. radioterapija i kemoterapija uzrokuju bol kod 15-25% bolesnika

Vrste boli

- Nociceptivna bol:
 - površinska (kutana) bol
 - somatska bol
 - visceralna bol
- Neuropatska bol

Somatska bol

posljedica invazije tumora u

zglob

mišić

kost

vezivno tkivo

rijeđe je uzrokovana: operativnim zahvatom, kemoterapijom i radioterapijom

- uzrokovana je podražajem perifernih nociceptora
- najčešće kontinuirana, dobro lokalizirana, pojačava se u pokretu ili opterećenju

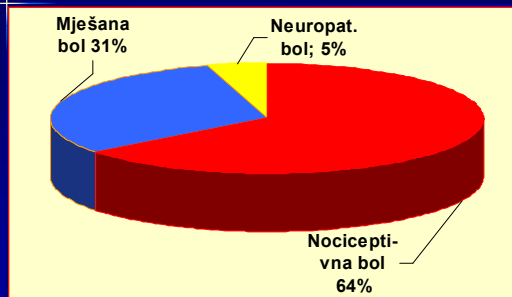
Visceralna bol

- U visceralnim organima: srce, pluća, probavni i urogenitalni sustav
- Posljedica indirektnog podražaja nociceptora - **rastezanjem, ishemijom, hipoksijom i upalom**
- Mala gustoća receptora u visceralnim organima čini je **slabo lokaliziranom**
- Može se prenijeti u površinske strukture poput mišića ili kože (*bol u leđima uslijed karcinoma pankreasa*)

Neuropatska bol

- Posljedica kompresije ili direktne infiltracije perifernog živca tumorom
- Može je uzrokovati kemoterapija ili radioterapija
- Žareća, probadajuća bol ili pojačan odgovor na podražaj

Maligna bol

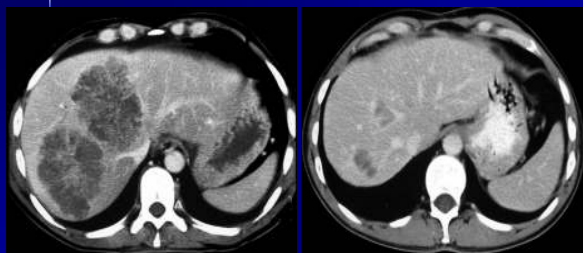
Bol uzrokovana tumorom

- Bol je nerijetko prvi simptom maligne bolesti
- Najučinkovitiji način liječenja boli ovih bolesnika predstavlja radikalni kirurški zahvat i/ili učinkovita specifična onkološka terapija

Najvažniji načini spec. onkološkog liječenja

- Kemoterapija
- Radioterapija
- Hormonska terapija
- Imunoterapija
- Terapija malim molekulama

Liječenje boli - kemoterapija

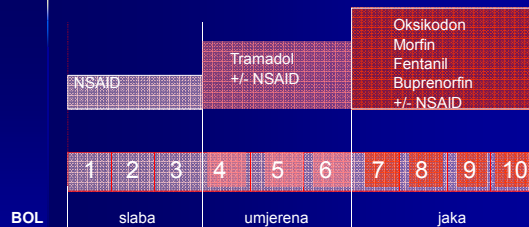

1. AKUTNA BOL POVEZANA SA KARCINOMOM
 - A) Akutna bol uzrokovana tumorom
 - B) Akutna bol uzrokovana dijagnostičkim pretragama i liječenjem

2. KRONIČNA BOL POVEZANA SA KARCINOMOM

- A) Kronična bol uzrokovana progresijom tumora
- B) Kronična bol uzrokovana liječenjem

Analgetska terapija

Prijedlog novog pristupa u liječenju maligne boli

- **Blaga:** terapiju započeti neopioidnim analgeticima; ukoliko je analgetski učinak nezadovoljavajući, dodati jaki opioid u niskim dozama
- **Umjerena:** terapiju započeti malim dozama jakih opioida, sa ili bez primjene neopioidnih analgetika
- **Jaka:** zahtjeva trenutačnu primjenu jakih opioida, sa ili bez neopioidnih analgetika

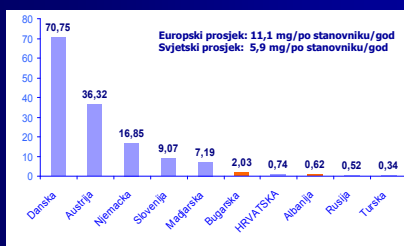
Pain clinical updates, December 2005.

Nuspojave su najizraženije nakon prve aplikacije flastera

U prva 24 sata nakon aplikacije transdermalnog analgetika potrebno je zadržati postojeću analgetsku terapiju!

Potrošnja opioida

Akutna bol uzrokovana kemoterapijom

- Flebitis
- Ekstravazacija
- Stomatitis
- Bolna periferna neuropatija
- Palmoplantarni eritem
- Stenokardija
- Bolovi u mišićima i kostima
- Akutni kolinergički sindrom

Flebitis

- Nastaje kao posljedica kemijskog oštećenja stijenke vene
- Rizik nastajanja flebitisa može se smanjiti polaganom aplikacijom citostatika, korištenjem vena većeg promjera, osobito korištenjem centralnog venskog katetera
- Terapija: hladni oblozi, heparin gel, sistemna analgetska terapija

Ekstravazacija

- Istjecanje ili infiltracija lijeka u subkutano tkivo
- Praćena osjećajem žarenja, peckanja na mjestu uboda, crvenilom, otokom
- Terapija: dimetilsulfoksid, natrij tiosulfat, (hladni) oblozi, sistemna analgetska terapija, kirurška intervencija

Stomatitis

- Oštećenje sluznice usne šupljine koje se manifestira crvenilom, oteklinama, stvaranjem ulkusa
- Uzimanje hrane i tekućine te gutanje sline je otežano, bolno, ponekad potpuno onemogućeno
- Može dovesti do dehidracije, malnutricije, gubitka tjelesne težine

- Javi se kod oko 40% bolesnika koji primaju kemoterapiju, obično 5-7 dana nakon ordiniranja iste
- Javi se kod svih bolesnika koji su na terapiji zračenjem glave i vrata

Mukozitis - radioterapija

Mukozitis - radioterapija

Mukozitis - radioterapija

Mukozitis - kemoterapija

Učestalost pojavljivanja i intenzitet stomatitisa ovise o:

- Vrsti citostatika (5 FU, MTX)
- Dozi
- Načinu primjene (kontinuirana infuzija)
- Dobi, općem stanju
- Zdravstvenom stanju usne šupljine
- Konkomitantnom liječenju

Liječenje

- Ispiranje sluznice usne šupljine
- Održavanje higijene usne šupljine
- Primjena oralnog gela (Gelclair)
- Suportivna terapija (nazogastrična sonda, parenteralna prehrana)
- Sistemna analgetska terapija
- Antimikotici, antibiotici

Neurološka toksičnost

- Najčešće se javlja kod korištenja oksaliplatina, taksana, vinka alkaloida, cisplatina
- Uz druge simptome (gubitak dubokih tetivnih refleksa, parestezije, motorna slabost) ista se ponekad prezentira i bolovima, najčešće u području čeljusti te prstiju ruku i nogu

- Neurološka toksičnost je kumulativna
- Reverzibilnost smetnji ovisi o njihovom intenzitetu te vrsti citostatika koji ih je izazvao

Liječenje

- Neuropatska bol nerijetko loše odgovara na neopijjatne i opijjatne analgetike
- Često se koristi adjuvantna analgetska terapija:
 - triciklički antidepresivi: amitriptilin
 - antikonvulzivi: gabapentin, karbamazepin, fenitoin

Palmoplantarni eritem (hand-foot syndrome)

- Vrlo česta nuspojava kemoterapije kapecitabinom (Xeloda)
- Prevencija
- Prekid terapije do smanjenja intenziteta smetnji na gradus I nakon čega se liječenje nastavlja reduciranim dozama

Liječenje

- Neutralne nutritivne kreme
- Analgetska terapija (obično NSAR)
- Vitamin B6
- Antibiotici, antimikotici

Stenokardija

- Može je uzrokovati 5 fluorouracil
- Rizik povećan kod srčanih bolesnika te kod primjene lijeka u kontinuiranoj infuziji
- Pri sumnji na kardiotoksičnost treba odmah prekinuti aplikaciju kemoterapije

Bolovi u kostima i mišićima

- Mogu biti izazvani gotovo svim citostaticima
- Najčešće se javljaju kod primjene paklitaksela (60% bolesnika), docetaksela, gemcitabina
- Dobro se kupiraju paracetamolom i NSAR

Bol uzrokovana hormonskom terapijom

- LHRH agonisti (goserelin) mogu uzrokovati bolove u kostima i mišićima koji se dobro kupiraju paracetamolom ili NSAR
- Antiandrogeni (flutamid, ciproteron acetat) mogu uzrokovati bolnu ginekomastiju

Bol uzrokovana imunoterapijom

- Interferon kod većine bolesnika izaziva stanje poput gripe, uključujući bolove u kostima i mišićima
- smetnje se dobro kupiraju paracetamolom ili NSAR koji se često daju profilaktički

Bol uzrokovana suportivnom terapijom

- Filgrastim (hematopoetski faktor rasta, G-CSF)
- ordinira se kod febrilne neutropenije ili naglašene granulocitopenije u bolesnika sa povećanim rizikom od infekcije
- kod 20% bolesnika uzrokuje bolove u kostima, rjeđe stanje poput gripe
- smetnje se dobro kupiraju ordiniranjem NSAR

Radioterapija

- Lokalna terapija
- Toksični profil ovisi o području koje se zrači
- Profilaktička terapija:
 - radioterapija SŽS-a: kortikosteroidi
 - radioterapija gornjeg abdomena: antiemetici

Akutna bol uzrokovana radioterapijom

- Stomatitis
- Radijacijski ezofagitis
- Akutni radijacijski gastroenteritis i proktokolitis
- Akutna kožna toksičnost
- Radijacijska (subakutna) mijelopatija

Radijacijski ezofagitis

- Prezentira se bolnim, otežanim gutanjem
- Javi se najčešće 10-12 dana nakon početka radioterapije
- Smetnje su izraženije ako se usporedno ordinira i kemoterapija

Terapija

- Sukralfat
- Kortikosteroidi
- Antagonisti H2 receptora
- Antacidi

- Rijetko je potrebna pauza u zračenju

Akutni radijacijski gastroenteritis i proktokolitis

- Prezntira se bolovima u epigastriju, mučninom, proljevom, grčevima u trbuhu, rjeđe povraćanjem, krvarenjem
- Simptomi obično postaju najintenzivniji tijekom 4. tjedna radioterapije
- Liječenje: antiemetici, antidiaroiici, sukralfat, spazmolitici, pauza u zračenju